

**JAK JSME HRÁLI JÍZDNÍ HLÍDKU**  
Východočeši nejen v Londýně  
arm.gen. Stanislav Uchytíl (\* 13. srpna 1909 – 12. dubna 1991)



Novinové výstřižky nám připomínají jedinečná divadelní představení a ty, kteří „hráli sebe a nás ... bez masek a s obnaženým srdcem“. Jedním z nich byl **chrudimský rodák Stanislav Uchytíl**. Dalšími z těch, kteří prostřednictvím hereckých postav přinášeli „poselství nejzávažnější, příkaz nejvyšší: Nemyslet na smrt, ale na život. Neboť život je velká pravda“ byli **Alfred Bartoš**, budoucí příslušník výsadku Silver A a **František Nedělka** z desantu Chalk.

Kdo jiný než jeden z vojáků, ochotnických herců, by popsal výstižněji těch několik londýnských červnových dnů roku 1941, kdy vystoupili s legionářským dramatem Františka Langra "Jízdní hlídka" na jevišti Rudolph Steiner Hall. Navíc npor. O.Ž. referoval nejen o divadelním představení, ale i o neformálním setkání v Československém institutu.

*16.t.měs. šestnáctičlenný soubor 2. prap. pod vedením režiséra npor. U. [Stanislav Uchytíl] odjel do Londýna, aby tam sehrál představení Langrovu hry. Byli jsme si vědomi, že na nás spočívá těžký úkol: dokázat, že vojáci druhého odboje jdou ve šlépějích svých předchůdců, a chtěli jsme také přinést našim londýnským krajanům kousek domova. První dny pobytu byly ve znamení pilných zkoušek za přítomnosti autora hry pluk.dra.Langra, který se velmi brzy s námi spřátelil a při zkouškách nám mnoho pomohl. Nejvíce práce ovšem měl režisér npor.U., který byl všude. 18. bylo slavnostní představení za přítomnosti presidenta republiky, členů vlády, Státní rady, armády, úřadů, polských a anglických hostů a zástupců tisku. Dům byl vyprodán a kritika i anglických listů velmi příznivá. Autor hry, který byl vyvolán na scénu, se vyjádřil, že něco tak krásného ještě neviděl. Druhé představení mělo stejný úspěch. Londýnští pořadatelé a přátelé zpřijemnilo výpravě každou volnou chvíli. Bylo to moc pěkné, ať v klubu, či v institutě [The Czechoslovak Institute, 18 Grosvenor Place], kde jsme seděli všichni pohromadě, dámy, ministři, důstojníci, vojáci, bez rozdílu a kdy Kalašova [E.Podzimka] harmonika a české písně nám tak živě vyvolaly náš daleký domov. Dnes vzpomínáme na vše krásné a všem, kteří se zasloužili o úspěch, děkujeme.*

Možná by nadporučík **Oldřich Žáček**, který ztvárnil postavu komisaře Tajožného, napsal více, ale pro kulturu byl v exilovém deníku čsl. vojska "Naše noviny" vyhrazen pouze jeden novinový sloupek. Zajisté bylo náročné skloubit každodenní vojenský výcvik s učením textu přiděleného hereckého partu, a navíc, jak si pochvaloval jeho spolubydlicí Rudolf Hrubec "krajina je skvělá, samý trávník a listnaté lesy, pěkné silnice, mnoho divokých králíků, bažantů a ryb - to se to bude lovit!"

Drama "Jízdní hlídka" nebylo pro diváky z Československa ničím neznámým, byla to velmi úspěšná divadelní hra, která se rok po premiéře dočkala i filmového zpracování, a autor za ni obdržel Státní cenu. Langrův příběh oslovil širokou veřejnost a recenzenti vyzdvihli její poselství: „**Z hrdinského bratrství mrtvých a mladého života (Soukupova) vyrůstá branná budoucnost národa, který bude nepřemožitelný, dokud jej bude oživovati hrdinský duch bratrů z Jízdní hlídky.**“ Vojenský lékař a spisovatel František Langer vzdal poctu legionářům, kteří se zasloužili o vznik samostatného československého státu. V roce 1935 působil jako dramaturg v Městském divadle na Král. Vinohradech (dnešní Divadlo na Vinohradech): „*Přímo jako pocit povinnosti jsem pocítil rozepsat se znovu o legiích, když jsme se sešli loni na jaře, příslušníci prvního pluku starého i nynějšího, a začali chystat dvacetiletou oslavu plukovního trvání. A když několik starých přátel se mne ptalo: Proč nic nepíšeš o nás? Cítil jsem to jako výčitku*“. Téma bylo vítané i pro řadu ochotnických souborů. Pro nás je dnes již těžko pochopitelné jejich nadšení: "korunka ke korunce a jeli jsme se podívat do Vinohradského. Ne proto, abychom kopírovali.... Hra nás strhla, dojem byl ohromující, než aby bylo lze zachycovat vzory a detaily. ... A když jsme pak sami hráli, mysleli jsme na naši mládež, na naše malé diváky, na naši budoucí obranu."

Vraťme se do Velké Británie, abychom ukázali, jak rozhodná byla síla Langrových postav promlouvajících k našincům v jednotkách exilové armády, jak rezonoval odkaz našich legionářů, jejichž jména byla vytesána na památnících, od velkých měst po nejmenší vísky.

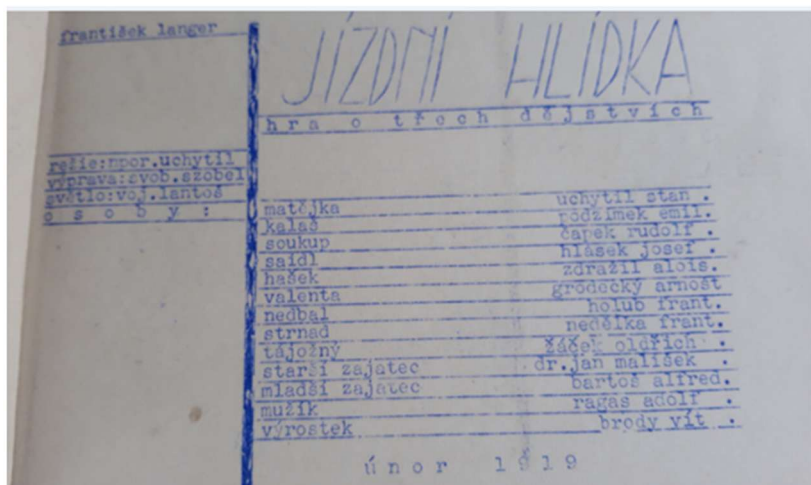
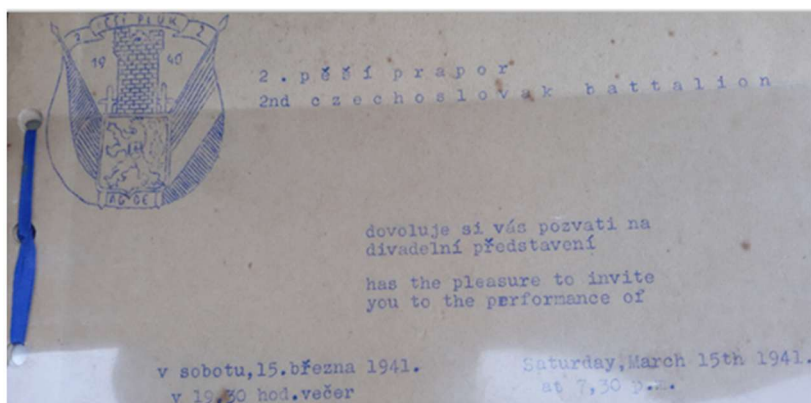
Jaký byl všemělec **Emil Podzimek**, hrající jednoho z legionářů, desátníka Kalaše? Neponecháme bez odpovědi, tak jak tehdy učinil **vojín-novinář Zdena Ančík**: "*spravuje příštipky, ale ještě lépe umí zmáčknout chromatiku, kterou má stále připravenou za verpánkem. Přišel mezi nás [do Francie] v květnu ... Prostřední chlapík to byl, s brejličkama, s lulkou ... Přišel na náš barák jednoho odpoledne ... a spustil Fučíkův pochod. Hned na to hodil do placu Tu naši písničku českou... Když jsme ho navštívili u druhého praporu [ve Walton Hall], hned popadl harmoniku a předvedl nám budička. Je to veselá písnička, kterou vždy časně ráno hraje ... Hrává někdy při otevřeném okně a dole pod zámkem ho kluci poslouchají. ... Hraje též divadlo. A s úspěchem. V Langrově Jízdní hlídce hraje Kalaše a svým výkonem řadí se mezi nejlepší herce.*" Podzimkova rodná Padrt' byla v padesátých letech minulého století srovnána se zemí a okolní krajinu pohltil vojenský újezd Brdy. Nabízí se proto jeho návrat do Guesnain.

Pozorným čtenářům úvodní statě publikace „Alfred Bartoš a jeho zápisník“ neujde sdělení, že Alfred jako školák v Sezemicích měl 7. března 1930 proslov o T.G.M., o pět let později na den přesně na studentské akademii v Městském divadle v Pardubicích uspořádané u příležitosti oslav prezidentových narozenin byl opět řečníkem, tentokrát za studenty posledního ročníku zdejší reálky. Student oktávy vyškovského gymnázia Oldřich Žáček měl také dar řeči a neměl obavy vystoupit před publikem a ujal se proslovu před promítáním filmu o Manifestačním sjezdu legionářském a je velmi pravděpodobné, že o několik let později v únoru 1936 navštívil představení, protože s velkým úspěchem Jízdní hlídku hrál divadelní spolek Hané ve Vyškově. Slova režiséra Lud'ka Citoveckého uvedená na plakátu propagujícího pátou reprízu stojí za citaci: "*Ještě nikdy na českém jevišti nebylo s větší prostotou a samozřejmostí divákovi předvedeno, co znamená 'jeden za všechny, všichni za jednoho' v tvrdé skutečnosti boje, ještě nikdy nebylo tak málo slovy více pověděno o odboji našich zahraničních vojsk - o bratrstvu, v němž každý stojí věrně ke druhému i před tváří smrti. Neznámí, prostí čeští lidé, kteří hned od počátku zvedli myšlenku odboje, se vši mravní odpovědností nesou i tíhu dokázati tuto myšlenku činem. Není v této hře Langrově tolik tragiky, aby z ní nevyznel optimismus života, který nás učí důvěřovat v sebe a nedati zahynouti nám ani budoucím. V pohnutém dnešku, kdy vystupují*



Proto nebylo až tak překvapivé, že se poručík jezdeckva Alfréd Bartoš, poručík pěchoty Oldřich Žáček a **nadporučík Stanislav Uchytíl** zapojili do přípravy divadelního představení Langrovy "Jízdní hlídky". Bartoš se ujal jedné z menších rolí, Žáček nazkoušel naopak roli výraznou, zápornou postavu bolševika, sovětského komisaře Tajožného. To byli již ve Velké Británii, na jaře roku 1941, jako příslušníci čs. exilového vojska, ve 2. pěším praporu se sídlem ve Walton Hall. **Podnět k tomuto mimořádnému počínu vzešel nepochybně od Stanislava Uchytila, který svoje velitelské schopnosti přenesl mimo vojenský dril a přirozenou autoritou získal z řad 2. pěšího pluku ty, kteří věřili, že právě toto drama vyjadřuje ideje, na nichž se budovala naše exilová armáda.**

Publikace „Múzy v exilu“ o kulturních aktivitách v období 2. světové války uvedla, že v roce 1941 vojáci-divadelní ochotníci sehráli dvě představení Jízdní hlídky ve Walton Hall. Po sobotní premiéře 15. března následovala další představení, v nichž se připomínalo hrdinství a soudržnost Čechoslováků, kteří neuhýbají před povinnostmi a nevzdávají se ani tváří v tvář několikanásobné přesile. Autor ve hře zpracoval konflikt československých legií s bolševickým režimem, jehož vojáky představil jako vším zklamané lidi, kteří nevidí jinou budoucnost svou a své země než v násilné společenské změně. Jen někteří z představitelů postav legionářů na Rusi nebo jejich protipólu, bolševiků, byli, jak jsem zmínila, „ostřílení“ ochotníci, ostatní měli pravděpodobně na prknech improvizovaného podia zřízeného v jedné ze zámeckých místností Walton Hallu svoji premiéru.



Divák, velitel čety OPL a recenzent v jedné osobě – npor. **Alois Volek** – napsal: „*Představte si rozsáhlou zámeckou komnatu, v které za prostou oponou z pokrývek a podobných věcí bylo sestrojeno malé jeviště. Diváci v stejnokroji, s nezbytnou cigaretou v ústech tvořili prostředí, jaké jsme nebyli zvyklí vidat při premiérách této hry. A v duchu nás napadla vzpomínka na*

*premiéru ve Vinohradském divadle v plné síle a svěžesti našeho státu, kolik nás tenkrát vidělo ve hře něco jiného než dnes, kolik nás do důsledků nepochopilo tragiku a heroičnost tohoto prostého dění na jevišti. Hráli vojáci a důstojníci 2. praporu. Ale to nebyli prostí herci, kteří odříkávají svou úlohu s kusem mimiky, byli to lidé představující každý svou postavu věrně, s pochopením oné hrozné tragédie, která nás podruhé vyhnala do ciziny. A vojáci v hledišti lapali slovo za slovem; vždyť každý z těch postav, legionářů, mluvil jim ze srdce, mluvil za všechny z nás, všechny vojáky nového a lepšího Československa. Prostí, ale s nadšením hrající herci stali se na jevišti legendárními postavami a ideály vojáků, stali se prostě kusem těla těch tam dole pod jevištěm, kteří hráli s nimi, vytvářejíce jim tiché, důstojné, ale rozechvělé publikum. A ti staří, kteří prodělali několikrátě chvilky a okamžiky popsané ve hře, byli mezi námi vykřičníkem i středem, kam se obracely oči všech, když se rozsvítilo světlo. Vojáci a důstojníci 2. praporu udělali nenáročně veliký kus práce a probudili mezi námi naši velkou divadelní tradici, kterou zvláště dnes potřebujeme, aby osvěžovala a sílila, aby ukazovala vzory a učila. Z velké, prostorné komnaty odcházelí vojáci zahloubáni do svých specifických myšlenek, myslíce na domov a v duchu si předhazující, zdali do podobné situace je dnešní válka zítra nebo jindy nepostaví. Věříme, že by se v každém z nás projevil duch Jízdní hlídky, duch pádné pravice zjemnělého vzpomínání. Ten večer u 2. praporu byl opravdu krásný“.* Recenzi uveřejnil exilový týdeník Čechoslovák/Czechoslovak Independent Weekly 4. dubna 1941, jejím autorem (pod šifrou -v-) byl Alois Volek, t.č. důstojník 2. pěšího praporu 1.Čs.smišené brigády (absolvent gymnázia v Pardubicích a Vojenské akademie v Hranicích na Moravě, od roku 1942 navigátor čs. 311. peruti RAF).

Priznivého ohlasu se divadelní ochotníci dočkali nejen od diváků z 1. a 2. pěšího praporu, tedy „místních“ z Walton Hall a „sousedů“ z Moreton Paddox, ale později i od samotného dramatika. Redakce deníku „Naše noviny“ se vyjádřila pochvalně o březnové premiéře, i když tak trochu po vojensku: „*představení mělo hladký průběh a mělo úspěch*“. Někdy se hrálo i v prostorách pro divadlo méně patřičných, třeba v kantýně 2. pěšího praporu pro ty, kteří zmeškali zdejší zámecké představení. Jízdní hlídku také představili v rámci charitativních akcí Československého Červeného kříže.

V průběhu března 1941 shlédlo jen od 1. praporu tuto hru na 200 osob, daleko více jich zajisté bylo od 2. praporu, z něž se "rekrutovali" herci. Další počty diváctva pak přibýly v Londýně, a z tohoto města si sami aktéři odnesli nezapomenutelné zážitky. Návštěvnost a počet repríz byly možná překvapivé, uvážíme-li, že mnoho diváků exilového představení Jízdní hlídky v roce 1941 již znalo tento divadelní kus z domova, anebo film se stejným názvem, v němž cválal na koni herec Zdeněk Štěpánek, tedy ten, který sám jako ruský legionář zažil bolševiky na daleké Sibíři. **Stanislav Uchytíl se stal dalším z představitelů hlavní role četaře Matějky – jako by nelitostné mrazivé prostředí, v němž se drama Jízdní hlídka odehrává, předznamenalo situaci skutečnou, když jako velitel 1. praporu s 2. čs. paradesantní brigádou přichází na pomoc Slovenskému národnímu povstání.** Během dubna t.r. se hrálo také v Kinetonu, sídle kulometné roty 1. pěšího praporu, a tak byl možná mezi diváky Langrovy hry i Adolf Opálka, Oldřich Pechal nebo pozdější bojovník u Dunkerque Jiří Pavel. Na premiéře ve Walton Hall mohl být Jaroslav Švarc ze 2. p.pl., v jehož deníku se dochovala báseň Aloise Volka. Je velmi pravděpodobné, že v zámku Walton Hall mezi tehdejšími diváky „*bohatýrské to básně z prvního našeho boje za svobodu*“ byl rtm. Josef Valčík a svob. Jiří Potůček, kteří spolu s Alfredem Bartošem budou mít o několik měsíců později ve výsadku SILVER A roli navýsost skutečnou – roli hrdinskou. Do hlediště v sídle 1. praporu Moreton Paddox mohli zasednout nerozluční přátelé Jozef Valčík a Jan Kubiš nebo jejich partáci ze 3. roty 1.p.p. Jiří Šnábl a Václav Málek.

Deník „1. Prapor“ uvedl, že hra „byla provedena u II. praporu způsobem, který byl událostí a překvapením. Vojáci ukázali, že s pochopením a podporou představených jsou schopni mimořádných výkonů. Hráli 4 důstojníci a 8 mužů (mužstva), představení bylo na výši nejlepších ochotnických divadel a mělo takový úspěch, že bylo téhož dne (v sobotu 15.3.1941) opakováno, v pondělí hráno potřetí a postupně bude předvedeno všem útvarům. Je vyjednáno i zájezd do Londýna“. Ppor. Bohumil Boček z osvětové a duchovní služby, zakladatel tohoto periodika, v jedné z dalších recenzí představení zdůraznil, že „obsah hry dobře zapadal do úzkostné nejistoty, co udělá nebo neudělá Rusko a zda nebude symbolickou i tentokráte rána kulkou obránce obleženého srubu ve chvíli, kdy rozpínal náruč s výzvou lásky a bratrství k nevědomému ruskému lidu“.

K lítosti recenzenta Volka nebyl na březnové premiéře přítomen sám autor. Langer byl sice v tu dobu v Anglii, ale jistě zaneprázdněn služebními povinnostmi jako šéf zdravotnictva čs. exilové armády. Pozvání mohl přijmout až na slavnostní uvedení, které se odehrálo za přítomnosti pana prezidenta Edvarda Beneše s chotí a členů naší exilové vlády. Po tříměsíčním intenzivním vojenském výcviku „kdesi v Anglii“ se opět sešli talentovaní vojáci, tentokrát na opravdových divadelních prknech, aby při generálce vzali v potaz připomínky samotného autora. V londýnské **Rudolf Steiner Hall** ve **středu 18. a v pátek 20. června 1941** nad jejich, tentokrát nevojenskými, výkony převzal záštitu ministr národní obrany div. generál Sergěj Ingr a ministr vnitra dr. Juraj Slávik. V divadelní hře „znova tak symbolické a znova tak povzbudivé“ stálo v inzerované pozvánce. O jejich zaslouženém úspěchu svědčila  **slova přítomného autora Františka Langra: „Hráli to krásně, byl jsem dojat, jak se sluší a patří“.**

Českoslovenští vojáci v Anglii pořádají pod záštitou pana ministra národní obrany div. generála Sergěje Ingra a pana ministra vnitra dr. Juraje Slávika v Londýně dvě představení Langrovy znova tak symbolické a znova tak povzbudivé hry

**Jízdní hlídka**

Obě představení se konají v divadle Rudolph Steiner Hall, 33 Park Road, N.W.1 (podzemní dráha Baker Street Station, autobusy 2, 13, 53, 74 a 113).

První představení (slavnostní): středa 18. června 17 hod. (5 h. odp.) (místa dlužno zaujati do 16 h. 50 m.) Ceny míst: 2/6 až 8/-	Druhé představení: pátek 20. června 17 hod. (5 h. odp.) Ceny míst: 1/- až 3/- Vojáci (mužstvo a poddůstojníci polovinu).
--	---

**Předprodej**

Oddělení vojenské propagandy v Informačním odboru MZV, Fursecroft, George Street, W.1.	Školský odbor ministerstva vnitra, 62 Princess Gate, S.W.7.
Czechoslovak Institute, 18 Grosvenor Place, N.W.1.	Czechoslovak Colony Club, 26 Gloucester Road, N.W.1.

British Czechoslovak Centre  
3, Clifton Gardens, W.9



V Anglii usazená **rodačka z Hradce Králového Marie Weatherall** byla také osobou povolnou se vyjádřit: ... *minulou středu jsem poprvé viděla Vaši hru a moc mně povzbudila. Je to jedinečné zrcadlo české povahy a českého případu stále se opakující* (z dopisu F. Langerovi ze dne 21. června 1941). Tato absolventka University Karlovy spolu s manželem, profesorem v Etonu, překládala díla Karla Čapka i Fr. Langera do angličtiny, méně vešla ve známou její obětavá pomoc uprchlíkům z Československa.

Věhlas *Jízdní hlídka* se rychle donesl až za oceán: *The New York Times*.

PLAYS IN LONDON (29.6.1941) / LONDON. „There have been no new plays in London during the last fortnight, unless you allow me to count "Cavalry Patrol," which was put on for two performances at Rudolf Steiner Hall“

Redaktoři Našich novin upozornili na pochvalné recenze: „*všechny londýnské noviny přinášejí zprávu o londýnské premiéře Langrovy Jízdní hlídky a podtrhují, že herci jsou příslušníky čs. armády. Daily Telegraph lituje, že hra bude provedena česky a ne anglicky*“. „Zpravodaj. Deník čs. voj. jednotky na Střed. Východě“ informoval, že „*včera večer konala se v Londýně v jednom divadle premiéra hry Jízdní hlídka od Františka Langra. Hra byla sehrána našimi vojáky*“.

Slavnostnímu přestavení byli přítomni vysocí hodnostáři z kruhu civilních i vojenských“. Novinář tohoto listu zmínil následnou odezvu: „Anglické čelné listy věnovaly hře velmi mnoho místa. Ve svých člancích rozepsaly se též o naši kulturu a naši účasti v minulé i v této válce.“ Reflektoval i to, že v lednu 1941 „náš rozhlas z Londýna vysílal tento úryvek ze hry: - Myslím, že je těžké bojovat bez pravdy, to dovedou jen žoldnéři – je to povzdech vojína Sajdla, kterému odpovídá kamarád: Není již to velká pravda, když bojujeme jeden za druhého?“ a přitakává postavám Langerových hrdinných legionářů „Ano, to je velká pravda. I nynější válka je boj jeden za druhého, je to boj za všechny, je to boj za lidstvo a jeho svobodu. Tento boj není pouze bojem za přítomnost, ale za budoucnost národů a států.“

Uchytil jako režisér odpovědný za splnění „nebojového“ úkolu vcelku pochopitelně ztvárnil hlavní postavu četaře Matějky. Do "Uchytilova chrudimského" Soukupa byl v Anglii obsazen **Rudolf Čapek**, kterému se ochotničení stalo koníčkem do pozdního věku, jak připomněli ve Velehradském zpravodaji: "Londýn jej pamatuje v civilu i jako herce ve hře *Na tý louce zelený*", když narychlo zaskočil za Járu Kohouta v divadelního spolku se jménem Londýnská sezóna. Daleko dramatičtější situace zažil Čapek jako velitel tanku v Československé obrněné brigádě u Dunkerque.

O více jak rok později od divadelní epizody se dva vojáci-herci potkali ve Skotsku, ve vánočním čase na přelomu roku 1942/1943 se sešel "Soukup", tedy desátník Rudolf Čapek, s "legionářským bráškou Haškem", četařem Aloisem Zdražilem. Z ubikací v kamenných domech výcvikového střediska (STS - Special Training Station) poblíž městečka Arisaig byli vysláni na náročné pochody, absolvovali Brity požadovaný tzv. Assault course, v simulovaných situacích se připravovali na akce v Protektorátu. Vzpomínal gen.mjr. v.v. Ing. Anton Petrák: *"V noci som počas cesty niekoľkokrát zalistoval v zozname nových frekventantov. Boli v ňom por. Tiller, ppôr. Pavézka, ppor. Masný, čat. ašp. Esterák, čat. ašp. Máchovský (bol neskoršie v operácii Potaš), des. Skořepa, čat. Šimáček, des. Hostýnek, des. Bukáček, des. Průsek, rotný Kolář, des. Haferník, des. ašp. Čapek, des. ašp. Trojanek, des. Severín, des. ašp. Zdražil, rotný Černota, čat. Běřský [správně: Josef Bierský] a čat. Novotný. Škótska farma Traigh House, náš prechodný a útulný domov, sa stala miestom tvrdého výcviku a ciez Vianoce v cilavedomej spolupráce britsko-československej. ... Teplo z krbov v izbách nespĺňalo naše predstavy o hrejivom teple, na aké sme boli zvyknutí z kontinentu. ... Štedrý deň bol pracovným dňom. Začínal sa obvyklou rannou polhodinkou trvajúcou napokon celú hodinu. Potom sme až do šestnástej hodiny pracovali s trhavinami na „demolation ground. ... Britské velenie kurzu sa snažilo vytvoriť nám za daných okolností milú vianočnú pohodu domova. Ochotne nám vyšlo v ústrety a pripravilo vianočný stromček. Po vzájomnej dohode bola večera na Štedrý deň anglická, moriak a puding. Na večeri boli prítomní anglickí velitelia podplukovník Young, major Millar a kapitán Nicholson [Dennis Nicholson]. Prítomný anglický veliteľ nešetril obdivom nad naším odhodlaním a uistil nás rovnakým cieľom. Zaspievali sme si vianočné koledy a pridali k nim ďalšie piesne. Medzi nimi nechýbali „Čechy krásné, Čechy mé“, „Morava, Morava“ a „Trenčianske hodiny smutne bijú“. Večierka bola o 22. hodine. Na druhý deň sa doobeda konal orientačný pochod v kopcovitom teréne s pomocou buzoly. Bola vojna a výcvik nesmel byť prerušený. .... Na večeri pri lúčení so starým rokom nechýbal dobrý rum, avšak len v lekársky povolenom minimálnom prídave, skôr ako „zohrievací prostriedok“ po celodennej námahe v studenom počasí. Výužil sa súčasne na novoročný prípitok. Prítomných po večeri zabával des. ašp. Čapek, ktorý vedel recitovať, spievať a hrať všetko, čo bolo podie danej situácie potrebné. ... V hlásení, ktoré som posielal do Londýna, som napísal, že všetci sme boli počas vianočných sviatkov plne zamestnaní a sentimentalita a túžba po domove, ktorá sa cez tieto sviatky obyčajne dostavuje, nebola teda pozorovaná.“*

Arisaig dobře poznal Stanislav Uchytíl, nejprve jako absolvent speciálního výcviku na přelomu srpna a září roku 1942 (22. srpna – 19. září) s hodnocením *"výborný fyzický výkon, tichý, rozumný, snese jakoukoliv námahu, nejsilnější muž SOE kurzu"* a poté školitel budoucích výsadkářů.

Recenzent r.t. [Josef Stein/Josef Josten] se věnoval režisérovu výběru herců a jejich výkonům, kterým byli přítomni i někteří jejich velitelé: *„Nevím kolikrát se už hrálo české a česky mluvené divadlo na půdě Velké Británie. Jedno se zdá jisté, že ještě zde nebylo nadšenějších herců a spokojenějších diváků, než ti, kteří sehráli, a přihlíželi „kdesi v Anglii“ Langrově „Jízdní hlídce“, vypravené a uvedené vojáky ochotníky poprvé večer 15. března. Byla to jistě dobrá myšlenka právě v tento den promluvit k vojákům naší armády v Anglii slovy a gesty tak srozumitelnými, jak je podává právě tato hra, která je kusem bohatýrského života našeho vojáka v minulé válce. Npor. Uchytíl měl šťastnou ruku ve volbě herců. Uvědomíme-li si okolnost, že ne jeden z vojáků-herců prošel už také mnohým válečným nebezpečím, pak uhodneme, že hrál tak trochu sama sebe. Snad právě tato okolnost přispěla k tomu, že jejich herecký výkon působil tak přirozeně a strhl diváka k zamyšlené pozornosti. Jak „četař Matějka“ v podání Uchytílově, Podzimkův „raněný Kalaš“ či Čapkův mladistvě zanícený a hrdinný „Soukup“, to byly postavy hodné skutečného jeviště. A všichni ostatní „Saidl, Valenta, Hašek, Nedbal, Strnad, Táježný a ruští mužáci“, ti všichni ve svém rozumování, odhodlání k boji, ve vzpomínkách, ideálech i lidských slabostkách ukazovali co chvíli kousek našeho minulého i současného života, takže se rychle sžili s publikem. Také výprava hry a jiné složky, jako nápověda, osvětlování, rozdělení jeviště a hlediště, dobrá akustika, to všechno nepřipouštělo pomyslení, že přihlížíte něčemu, co bylo vlastně připraveno jako pokus několika nadšených ochotníků. Premiéře přihlížel také náčelník štábu pplk. [Karel] Lukas, velitel jednotky plk. J. S. [Jan Satorie] a několik pozvaných anglických hostů. Na reprízu už přijeli někteří novináři, kteří doprovázeli min. Daltona při jeho návštěvě čsl. jednotek a byli na hru náhodou upozorněni. O osudu tohoto podniku zdá se být již rozhodnuto. Chtějí ho vidět všichni vojáci naší armády ... Že bude mít úspěch, o tom netřeba pochybovat. A že zanechá opět hluboký dojem, jako kdykoliv před tím doma, že se nad mnohou větou zamyslíme, o to se postaraly události, jež nás obklopují.“*

Válečný dopisovatel Jiří Mucha představil hru, *„která má za sebou historii slavnostních premier v Praze, nadšeného ochotnického hraní po českém venkově a takřka osudovou premiéru v táboře čs. vojáků v Anglii. Je to zvláštní, pomyslíme-li, že hra byla napsána takřka jako pověst o dobách, které se již neměly vrátit, že jsme na ni doma pohlíželi až i s trochou závisti. Neuplynulo mnoho času a hraje se znova v legiích, jenže na druhém konci světa. Ale situace je podobná, ani ti lidé se příliš nezměnili. Není v našich řadách ještě hodně Kalašů, Matějků, Sajdlů a kolik těch brášek ještě je, kteří se pustili znovu do světa, ačkoliv věděli, jak taková válka vypadá? A jak bylo již jednou řečeno — vojáci, kteří Jízdní hlídku hrají, prožívají na jevišti kus svého vlastního osudu; ideály, ve kterých byli hrami a knihami vychovávaní, se vtělují do jejich postav a je lhostejno kdy a kde se hra odehrává, protože oni jsou stejní, jako jejich otcové a bratři před dvaceti dvěma roky.“*

11. července 1941 se konalo poslední představení Jízdní hlídky, a to v městečku Leamington Spa, kde sídlilo velitelství Čs.smíšené brigády. Urquhart Hall (stojící na rohu ulic Leam Terrace a Mill St.) hostila československé ochotníky a ti již byli připraveni i na místní zájemce, protože vydali divadelní program angličtině s úvodem, který neopomněl zmínit T.G.Masaryka a památná místa bojů našich legionářů.

Jaroslav Tomčík, osvětový důstojník, sledoval kulturní aktivity, zejména těch, s nimiž se znal, a proto se v jeho deníku dočteme:

*„24.5.1941 úterý: Byl jsem s Uchytilem v Cadena cafe [v Leamington Spa]. Diskutovali jsme o Langrově Jízdní hlídce, Uchytíl ji nacvičuje u 2.praporu, sehrají to pravděpodobně v Londýně.*

*11.7.1941 pátek: V Leamingtonu byla provedena Jízdní hlídka. Uchytíl zahrál výborně Matějku, také Lojza Zdražil hrál velmi dobře.“*

To, co o postavách legionářů dramatu Jízdní hlídka napsal *lbch* [Josef Löwenbach], později platilo o hrdinech našeho druhého odboje: „*Hráli sebe a nás tyto herci z hlediště, s odhalenými tvářemi, bez masek a s obnaženým srdcem. Jsou dnes krvavě vážné a aktuální ty výkřiky, výzvy a povely, které k zástupům nesou vzkazy a poselství nejzávažnější, příkaz nejvyšší: Nemyslet na smrt, ale na život. Neboť život je veliká pravda. ... Dnes stojíme před druhými my, zítra oni budou krýt nás. Je to obrovská a dobrá vojenská práce pro vojáka a docela pravdivá chránit takhle jeden druhého“.*

Léta vím, co se v březnu 1941 ve Walton Hall a v červnu téhož roku v Londýně odehrálo, ale až dokument – divadelní program – dokládá to, na co zřejmě ve víru pozdějších dramatických válečných událostí Stanislav Uchytíl, nejdůležitější aktér Jízdní hlídky, zapomněl. Slovem se nezmínili ani další z herců, kteří na rozdíl od Alfreda Bartoše (+22. června 1942) a Oldřicha Žáčka (+8. června 1949, na útrapy války) mohli zanechat svědectví: **František Nedělka**, vyučený knihtiskař, příslušník výsadku Chalk, jehož stopy mizí v 70. letech, prý někde u Manchesteru. **Vít** (Vítězslav) **Brody** zamířil ze Slovenska do Jablonce nad Nisou, kde v roce 1978 oslavil 55. narozeniny. Bohužel je velmi pravděpodobné, že blízcí **Arnošta Grodeckého** zahynuli v koncentračním táboře, protože při registraci se přihlásil jako israelita, jména ani adresu rodičů v roce 1940 neuvedl, a proto se snažil na válku zapomenout. **Josef Hlásek**, účetní, žil po válce v Praze-Podolí, ženatý s jedním dítětem. **JUDr. Jan Malášek** (nikoliv Melíšek) poznal, jak byla spravedlnost za války i po roce 1948 relativní. Osvětlení divadelní scény měl na starosti **Stefan Lantoš**, strojní inženýr ze Slovenska, který v březnu 1939 zamířil za záchranou ponejprve do Švýcar a domů se vrátil jako četař v tankovém praporu s Medailí za chrabrost. Jeho krajan **Adolf Ragaš** válku přežil, stejně jako typograf z Prahy **František Holub**. Kulisy byly dílem **Gejzy Szobela**, po odchodu z armády vytvořil cyklus "Civilizace", který zobrazoval krutost lidstva. O tom všem i o postavě legionáře Haška nám mohl vyprávět **Alois Zdražil** až do roku 1995, kdy zemřel. Těžko říct, zda se po válce setkal s jedním z tehdejších diváků Jízdní hlídky, s Jaroslavem Tomčíkem, též z kraje pod Hostýnem. Ne že by mne před několika lety na vzpomínkové akci k výročí Anthropoid nezaujaly dobové reálie, jako byl stanový tábor, věrná kopie toho v Cholmondeley, dívky v uniformách ATS i WAAF, členové Klubu vojenské historie z Brna v battle dressech, ale ta listina, nepovšimnuta historiky a badateli desítky let, mne oslovila na první pohled.

© Helena Pumeová / 21. května 2025 /